# DEN ØKONOMISKE UDVIKLING I DANMARK[1]

## Industriproduktionen.

Medens industriproduktionen for hele året 1951 trods nedgangen, der tog sin begyndelse i foråret 1951, blev en ubetydelighed større end i 1950, må man regne med en nedgang fra 1951 til 1952 på omkring 5 %. For industrien som helhed ophørte nedgangen imidlertid i foråret 1952, og det samlede produktionsindeks har siden, når bortses fra sæsonsvingninger, ligget på det da opnåede niveau. Afstanden mellem produktionsniveauet i 1952 og 1951, da produktionen var faldende, er derfor blevet indsnævret mere og mere, indtil den i november androg mindre end 1 % i 1951's favør. Imidlertid har udviklingen i de forskellige industrier været uensartet. I store træk er stabiliseringen siden foråret 1952 et resultat af modgående bevægelser i produktionen af konsumvarer og produktionsmidler, idet en stigning for de første i alt væsentligt er blevet opvejet af en nedgang for de sidste. Situationen er altså den modsatte af den, der var rådende i det tilsvarende tidsrum i 1951, da det var konsumvareproduktionen, der var faldende. I november var stillingen da den, at konsumvareproduktionen med det nye basisår 1949 = 100 var steget til 111 mod 106 i november 1951, hvorimod produktionsmiddelindekset var gået ned til 114 mod 123 i november 1951.

Den vigtigste årsag til stigningen i konsumvareproduktionen er den stærkt øgede aktivitet i først *beklædningsindustrien* og i de sidste måneder tillige i *tekstilindustrien.* I begge disse industrier ligger produktionen nu på et væsentligt højere niveau end i 1951. Som det fremgår af omstående oversigt, var produktionen i træindustrien, den kemiske industri og transportmiddelindustrien ligeledes større end i november 1951, medens de øvrige industrier havde mindre produktion. I adskillige tilfælde var nedgangen dog uvæsentlig. Det mørke punkt i billedet er *jern- og metalindustrien,* hvor produktionsindekset er gået ned fra 120 i maj til 113 i november og dermed var ca. 14 pct. lavere end i november 1951. I en så udpræget produktionsmiddelindustri som *transportmiddelindustrien* var produktionen derimod i november ca. 8 % højere end i november 1951, og den havde i hver af de forudgående måneder i 1952 været større end i de tilsvarende måneder i 1951. Den har dog i efterårsmånederne været noget mindre end i første halvår 1952. Der har været nogen nedgang i beskæftigelsen på skibsværfterne på grund af manglende tilgang af reparationsarbejde, hvorfor

[1] Se også tabelbilaget bag i heftet.

man fra fagforeningsside har foreslået gennemførelse af en lignende ordning, som var gældende under den socialdemokratiske regering, og hvorefter danske redere ikke kunne afgive ordrer på reparationer til udlandet, forinden handelsministeriet havde drøftet sagen med skibsværftsforeningen og centralorganisationen af metalarbejdere. Ultimo november var arbejdsløsheden blandt metalarbejderne steget til 6 % mod 3,3 % i november 1951, men det kan tilføjes, at arbejdsløshedsprocenten var uændret i forhold til oktober.

*Industriproduktionen.*
(1949 = 100).

| | Nov. 1951 | Maj 1952 | Nov. 1952 |
|---|---|---|---|
| Næringsmiddelindustri | 108 | 112 | 100 |
| Tekstilindustri | 105 | 92 | 122 |
| Fodtøjs- og beklædningsindustri | 95 | 130 | 130 |
| Træindustri | 112 | 110 | 119 |
| Papir- og grafisk industri | 105 | 96 | 103 |
| Kemisk industri | 108 | 111 | 115 |
| Sten-, ler- og glasindustri | 119 | 126 | 110 |
| Jern- og metalindustri | 131 | 120 | 113 |
| Transportmiddelindustri | 109 | 130 | 118 |
| Forskellig anden industri | 107 | 94 | 103 |
| Ialt | 113 | 113 | 112 |
| Heraf: Konsumvareindustri | 106 | 108 | 111 |
| Produktionsmiddelindustri | 123 | 120 | 114 |

## Beskæftigelsessituationen.

Med ophøret af produktionsudvidelsen i 1951 indtrådte en stigning i *arbejdsløsheden,* og i 1952 var arbejdsløshedsprocenten i hver af de første 10 måneder højere end i de tilsvarende måneder i 1951. Ved opgørelsen ultimo november, da der taltes ialt godt 72.000 arbejdsløshedsforsikrede arbejdsløse, var arbejdsløshedsprocenten lavere end i november 1951, nemlig 11.0 mod 11.5, men disse tal giver utvivlsomt et noget for gunstigt billede af udviklingen. De klimatiske forhold kan bevirke ret betydelige svingninger i arbejdsløshedstallet fra uge til uge, og hvis man havde helt ensartede tal i de to år til sammenligning, ville det formentlig vise sig, at arbejdsløshen stadig var noget højere end i 1951. På den anden side må stigningen siden omkring 1. juli, da arbejdsløsheden nåede sit laveste niveau i 1952 med et ledighedstal på ca. 40.000, i det væsentlige betragtes som et sæsonfænomen. Bortset fra den forøgede arbejdsløshed blandt metalarbejdere falder stigningen siden midten af året i hovedsagen på arbejdsmændene, hvoraf ultimo november 12.500 havde været ledige i mindst 7 dage mod ca. 6.000 i begyndelsen af juli, medens det samlede antal egentlige arbejdsløse i samme tidsrum gik op fra ca. 18.000 til 28.500. Stigningen i antallet af egentlige arbejdsløse eksklusive arbejdsmænd i løbet af de 5 måneder udgjorde således kun ca. 4.000. Iøvrigt viser en sammenligning mellem november 1952 og november 1951 for de fleste arbejdsløshedskassers vedkommende omtrent

uforandret ledighed. En betydelig formindsket ledighed havde dog hatte- og buntmagerfaget, skræderfaget, tekstilarbejderne og tobaksarbejderne, medens der foruden for metalarbejderne var stigning for bl. a. papirindustriarbejdere og slagtere.

Udviklingen på arbejdsmarkedet under den konjunkturnedgang, der begyndte i 1951, kan belyses ved hjælp af resultaterne af det statistiske departements *arbejdsstyrkeundersøgelser*[1] af maj 1951 og maj 1952. Denne periode svarer ret nøje til nedgangsperioden for den samlede industriproduktion. Skønt den voksne befolkning i dette tidsrum forøgedes med godt 20.000, var der samtidig en nedgang i antallet af beskæftigede udenfor landbrug, gartneri m. v. på ca. 25.000 eller knap 2 %, hvilket havde bevirket dels en stigning i antallet af egentlige arbejdsløse på ca. 6.000 og dels en nedgang i arbejdsstyrken på ca. 20.000, især kvinder. Da beskæftigelsesnedgangen indtil maj 1952 havde været særlig udpræget i tekstil- og beklædningsindustrien og i en række andre industrier, der fremstiller forbrugsvarer, og da disse brancher beskæftiger forholdsvis mange kvinder, ligger heri en forklaring på, at nedgangen i beskæftigelsen i særlig grad har ramt kvinderne. I landbrug og gartneri var der i det pågældende år en nedgang i beskæftigelsen på ca. 10.000 mænd, hvilket var mere end i de foregående år.

## Byggevirksomheden.

Der har i 1952 vist sig en voksende interesse for at sætte boligbyggeri i gang. I juli kvartal blev der således påbegyndt ca. 6.900 lejligheder mod knap 12.000 i første halvår og kun godt 2.700 i juli kvartal 1951. Dette sidste tal var usædvanligt lavt, men også i forhold til juli kvartal 1950, da der påbegyndtes ca. 5.300 lejligheder, var fremgangen betydelig. Foreløbig har den stigende aktivitet på dette område især givet sig udslag i en stærk forøgelse af antallet af lejligheder under opførelse og kun sat sig ringe spor i antallet af fuldførte boliger, der i juli kvartal udgjorde knap 4.300 mod 8.100 i årets første halvdel og ca. 5.300 i juli kvartal 1951. Derimod var der pr. 1. oktober ialt 22.400 lejligheder under opførelse mod ca. 17.800 på samme tidspunkt i 1951. Herved steg det samlede etageareal under opførelse fra 2.5 til 2.8 mill. m² til trods for, at der for erhvervsejendomme var en nedgang fra ca. 540.000 m² til ca. 450.000 m², medens tallet for ikke-erhvervsejendomme lå på samme niveau som den 1. oktober 1951, nemlig ligeledes ca. 450.000 m². Hvad erhvervsejendomme angår, var der i juli kvartal en omend uvæsentlig stigning i det påbegyndte byggeri i sammenligning med juli kvartal 1951, medens der var en betydelig tilbagegang for ikke-erhvervsejendomme. Der er hermed sket en ændring i forhold til første halvår, da det påbegyndte byggeri for erhvervsejendommes vedkommende var mindre end i 1951 og for ikke-erhvervsejendomme næsten dobbelt så stort, alt målt efter etageareal.

---

[1] Arbejdsstyrken omfatter såvel beskæftigede som arbejdsløse. Under beskæftigede henregnes ikke blot funktionærer, arbejdere og medhjælpere, men også selvstændige, direktører, bestyrere og medhjælpende hustruer.

## Landbrugsproduktionen.

*Kornhøsten* var i 1952 større end nogensinde før. Kærneudbyttet er foreløbig opgjort til 4.6 mill. tons, hvilket er næsten 0.8 mill. tons mere end i 1951 og ca. 0.9 mill. tons mere end gennemsnittet for femårsperioden 1945–49. Derimod blev forventningerne til *roehøsten* skuffet, navnlig for sukkerroers og andre bederoers vedkommende; høsten af sukkerroer til fabrik anslås således til kun knap 2 mill. tons mod næsten 2.5 mill. tons i 1951, men de 2 mill. tons er dog væsentlig mere end gennemsnittet for 1945–49, der kun var ca. 1.6 mill. tons. Den samlede høst viste trods nedgangen i roeudbyttet en stigning fra 129 mill. afgrødeenheder i 1951 til 136 mill. afgrødeenheder i 1952. I gennemsnit for årene 1945–49 var tallet knap 121 mill. afgrødeenheder.

*Produktionen af animalske landbrugsprodukter* var i 1952 noget mindre end i det foregående år. For de første 11 måneder var der en nedgang i mængdeindekset for husdyrproduktionen fra 112 i 1951 til 105 i 1952 (basisår 1935). Nedgangen omfatter alle de vigtigste produkter med undtagelse af ost, hvor produktionen viste en betydelig fremgang, og æg, hvor produktionen var uændret fra 1951. Derimod var smørproduktionen 11 % mindre end i samme tidsrum i 1951, og produktionen af okse- og kalvekød formindskedes med ca. 14 %. Det må i denne forbindelse erindres, at kødproduktionen i 1951 var lidt større end normalt på grund af den da herskende tendens til reduktion af besætningerne. Også flæskeproduktionen var mindre end i 1951, men nedgangen androg kun ca. 4 % og faldt udelukkende på årets første halvdel. Svinetællingerne den 6. september og den 8. november viste fortsat stigning i bestanden, medens tællingen den 27. december gav samme resultat som novembertællingen, nemlig ialt 3.9 mill. stk. Siden tællingen i maj har antallet af drægtige søer været svagt faldende, og i løbet af november og december gik antallet af første gang drægtige søer ned fra 82.000 til 66.000, medens antallet af andre drægtige søer var uforandret 197.000, og bestanden af diegivende søer var steget fra 107.000 til 117.000. Ved udgangen af 1951 var den samlede svinebestand godt 3.2 mill. stk., således at der i 1952 havde været en nettofremgang på ca. 21 %. Med den nuværende bestand af drægtige søer synes der ikke at være udsigt til nogen væsentlig ændring i svinebestanden i den nærmeste fremtid. Navnlig som følge af nedsættelsen af baconprisen ved eksport til England har forholdet mellem flæskeprisen og prisen på foderkorn i de sidste måneder udviklet sig til ugunst for svineavlens rentabilitet, men er dog stadig gunstigere end i begyndelsen af 1952.

*Produktionen af animalske landbrugsprodukter.*
(Mill. kg).

| | 11 måneder 1951 | 1952 |
|---|---|---|
| Mælk | 4904 | 4609 |
| Smør | 157.9 | 142.2 |
| Ost | 70.8 | 79.6 |
| Flæsk | 364.1 | 344.8 |
| Okse- og kalvekød | 191.8 | 163.5 |
| Æg | 110.7 | 111.5 |

Svarende til nedgangen i produktionen var også *eksportmængderne af animalske landbrugsprodukter* på de fleste områder mindre end i 1951. Smøreksporten anslås således til kun ca. 116.000 tons mod 139.500 tons i 1951, hvilken nedgang kun delvis opvejes af en betydelig stigning i osteeksporten, fra 46.000 tons i 1951 til ca. 54.000 i 1952.

Af *bacon og flæsk* blev der i 1952 udført ca. 187.000 tons mod 200.000 tons i 1951, af slagteriaffald ca. 25.000 tons mod 28.000 tons og af svinefedt ca. 10.000 tons mod godt 12.000 tons. Den samlede udførsel af disse varer var således ca. 18.000 tons mindre end i 1951, nemlig 222.000 tons mod 240.000 tons. Den store produktion og eksport i 1951 skete imidlertid delvis på bekostning af en nedgang i svinebestanden, medens den forøgelse af svinebestanden, der har fundet sted i 1952, først i de sidste måneder har givet sig udslag i en øget eksport. I de første 8 måneder af 1952 beløb den samlede eksport af bacon og flæsk, slagteriaffald og svinefedt sig til 145.000 tons mod 181.000 tons i de samme måneder i 1951, medens der omvendt for de sidste 4 måneders vedkommende var en fremgang fra 59.000 tons i 1951 til 77.000 tons i 1952.

Hvad eksporten af *slagtekvæg og kød* angår, svarede den i 1952 til ca. 352.000 voksne kreaturer mod 413.000 i 1951. Nedgangen skyldes dels at kreatur- og kødeksporten i 1951 var påvirket af den allerede nævnte besætningsrealisation, dels de vanskelige afsætningsforhold i 1952 på grund af den tyske importpolitik. Endelig kan nævnes, at ægeksporten trods uændret produktion gik frem fra 84.5 mill. tons i 1951 til ca. 86 mill. tons i 1952.

For smør, ost og æg gælder, at *Englands andel* af den samlede udførsel var omtrent som i 1951, medens dets andel af udførslen af bacon og flæsk gik op fra 77 % i 1951 til 94 % i 1952, idet baconeksporten til England trods nedgangen i den samlede eksport af bacon og flæsk forøgedes fra 154.000 tons til 176.000 tons.

Under omtalen af landbrugseksporten bør også nævnes, at der af den nye byghøst er solgt et efter danske forhold meget betydeligt kvantum til eksport som såsæd, maltbyg og malt, for en stor del mod betaling i dollars. Omregnes malten til korn, drejer det sig om over ¼ mill. tons, og bygeksporten havde i de første 11 måneder af 1952 indbragt ialt 145 mill. kr. mod 27 mill. kr. i hele året 1951. Formentlig som følge af den store bygeksport er der opstået en betydelig forskel i prisnoteringerne for byg og havre. Medens månedsgennemsnittet for byg i november 1951 var knap 70 kr. pr. 100 kg og for havre 68 kr., var de tilsvarende tal i november 1952 knap 56 og knap 44 kr.

## Prisudviklingen.

Udviklingen af produktion og beskæftigelse i 1952 må ses på baggrund af, at *priserne på de internationale råstofmarkeder* gennem det meste af året havde en faldende tendens og således ikke var egnet til at stimulere foretagsomheden. Prisfaldet fortsatte også under den fornyede opgang i den amerikanske industriproduktion i de sidste måneder af 1952, bl. a. har der været betydelige prisfald for metaller som bly og zink, og som helhed lå råvarepriserne ved udgangen af 1952 kun en lille halv snes procent over niveauet ved Koreakrigens udbrud i

juni 1950. På enkelte områder, hvor prisstigningen og det efterfølgende prisfald havde været særlig kraftig, har priserne dog igen været stigende, således først og fremmest uldprisen.

Herhjemme blev den stadige nedgang i *engrospristallet,* der fra januar til september androg 30 points eller ca. 8 %, i oktober afløst af en lille stigning på 2 points til 355 (1935 = 100). I de fleste varegrupper var priserne dog lavere i oktober end i september, men for vegetabilske levnedsmidler var der en stigning på ikke mindre end 21 points (fra 355 til 376). Årsagen hertil var imidlertid af speciel natur, nemlig højere priser på *sukker* og *kaffe,* hvilket igen stod i forbindelse med ophævelsen af rationeringen af disse varer.

Stigningen i engrospristallet i oktober var således ikke udtryk for en ændring i den almindelige tendens, og november og december viste da også en ny nedgang, som imidlertid indskrænkede sig til ialt 3 points. I det hele taget har nedgangen i engrospristallet siden omkring midten af 1952 været af beskedent omfang, fra juni til december således kun 9 points mod 22 points i første halvår, og i de fleste varegrupper kan man i de sidste måneder iagttage en tendens til stabilisering af priserne. Dette gælder så vigtige varer som brændsel, træ og papir, bygningsmaterialer samt tekstil og konfektion.

*Detailpristallet* for oktober viste, at stigningen i leveomkostningerne var standset. Udgiften til husholdningsbudgettet, der ligger til grund for beregningen af pristallet, var siden juli formindsket med ialt 28 kr., hvorved pristallet med basis juli 1914 var faldet 1 point til 377, medens det med 1935 som basisår var uændret 220. Der var små nedgange i udgiften til fødevarer, klæder, fodtøj og vask, brændsel og belysning samt anskaffelser og vedligeholdelse, men stigning for spiritus, tobak og fortæring ude samt hygiejne og kulturelle udgifter. Siden april 1951 var det særlige indeks for udgiften til klæder, fodtøj og vask gået ned fra 481 til 408 eller med ca. 15 %, og for brændsel og belysning havde der siden april 1952 været et fald på 6–7 %, men virkningerne heraf på pristallet var blevet mere end opvejet af stigninger på andre områder: fødevarer, bolig og skatter. De to sidstnævnte poster i pristalsbudgettet reguleres kun en gang om året, for boligudgiftens vedkommende ved beregningen af januarpristallet, og man kan med sikkerhed gå ud fra, at denne post vil vise ny stigning i januar 1953.

Baade januar- og julipristallet medførte i 1952 en forhøjelse af arbejdernes dyrtidstillæg henholdsvis den 1. marts og den 1. september, begge gange med 5 øre i timen for mandlige og 3.3 øre for kvindelige arbejdere. Desuden opnåede arbejderne ved vedtagelsen af forligsmandens mæglingsforslag af 19. marts en lønforbedring, der for mandlige arbejdere androg en halv snes øre og for kvinder ca. 6 øre i timen. Væsentligst som følge heraf steg *den gennemsnitlige timefortjeneste* for samtlige arbejdere, der omfattes af arbejdsgiverforeningens lønstatistik, fra 357 øre i januar kvartal til 369 øre i april kvartal, hvilket var 29 øre eller mellem 8 og 9 % mere end i april kvartal 1951. Heroverfor står en procentvis stigning i leveomkostningerne i samme tidsrum på ca. det halve. I ovennævnte tal for den gennemsnitlige timefortjeneste er iøvrigt ikke medregnet feriegodtgørelse så lidt som tillæg for overarbejde og holdskifte og en række specielle tillæg. Feriegodtgørelsen, der fra og med 1. april 1952

udgør 6½ % af den samlede udbetalte arbejdsløn, beløb sig i april kvartal til ca. 24 øre pr. time, medens de forskellige tillæg målt i forhold til samtlige udførte arbejdstimer for alle arbejdere under eet udgjorde 8.6 øre pr. time mod 7.5 øre i april kvartal 1951.

## Handelsbalance og valutastilling.

Af handelsstatistiken for de første 11 måneder af 1952 fremgår, at *indførselsoverskudet* i sammenligning med perioden januar–november 1951 formindskedes med ca. 400 mill. kr., og at dette praktisk taget udelukkende skyldtes en tilsvarende nedgang i importen, der var ca. 6 % mindre end i 1951, jfr. nedenstående oversigt over udenrigshandelens hovedtal for de sidste tre år. Skønt

*Udenrigshandelen (månedsgennemsnit).*
(Mill kr.).

| | 1950 | 1951 | 1952 (Jan. - Nov.) |
|---|---|---|---|
| Indførsel ..... | 491 | 583 | 551 |
| Udførsel ..... | 383 | 483 | 478 |
| Indførselsoverskud ..... | 108 | 100 | 73 |

indekset for enhedsværdien af de indførte varer, der giver et tilnærmet udtryk for prisændringerne for den faktiske import, gik ned fra 146 (1949 = 100) i januar kvartal til 133 i juli kvartal, lå det i gennemsnit for de tre første kvartaler på omtrent samme niveau som i det tilsvarende tidsrum i 1951, hvoraf følger, at nedgangen i importværdien i det væsentlige skyldes en formindskelse af de importerede varemængder. For eksporten gælder det omvendte forhold, idet eksportværdien er opretholdt på trods af en nedgang i de eksporterede varemængder, jfr. også den foregående omtale af landbrugseksporten. Indekset for enhedsværdien af de udførte varer gik ganske vist ned fra 118 i januar kvartal til 112 i juli kvartal, men var i gennemsnit for de tre første kvartaler 114 mod 106 i januar–september 1951, og *bytteforholdet,* det vil sige forholdet mellem indekset for enhedsværdien af de udførte varer og indekset for enhedsværdien af de indførte varer, forbedredes fra 81 i januar kvartal til 84 i juli kvartal.

| 1949=100 | Enhedsværdi for import | Enhedsværdi for eksport | Bytte-forholdet | Kvantumsindeks for import | Kvantumsindeks for eksport |
|---|---|---|---|---|---|
| 3. kv. 1950 ..... | 115 | 98 | 85 | 114 | 136 |
| 4. „ „ ..... | 113 | 100 | 88 | 135 | 152 |
| 1. „ 1951 ..... | 123 | 105 | 85 | 127 | 146 |
| 2. „ „ ..... | 146 | 105 | 72 | 126 | 153 |
| 3. „ „ ..... | 148 | 108 | 73 | 110 | 141 |
| 4. „ „ ..... | 143 | 121 | 85 | 114 | 154 |
| 1. „ 1952 ..... | 146 | 118 | 81 | 119 | 145 |
| 2. „ „ ..... | 142 | 113 | 80 | 107 | 132 |
| 3. „ „ ..... | 133 | 112 | 84 | 108 | 146 |
| 1.–3. kv. 1951 ..... | 139 | 106 | 77 | 121 | 147 |
| 1.–3. „ 1952 ..... | 140 | 114 | 82 | 111 | 141 |

Med hensyn til *eksportens fordeling på hovedgrupper,* er der ikke sket større ændringer i sammenligning med 1951. For landbrugsvarer var der for de 11 måneder en lille stigning fra 2.991 mill. kr. i 1951 til 3.016 mill. kr. i 1952 og for industrivarer en lille nedgang fra 2.031 mill. kr. til 1.994 mill. kr. Desuden kan nævnes, at eksporten af fiskeriprodukter gik op fra 150 mill. kr. til 162 mill. kr. Når industriproduktionen kunne holde sig på det foregående års niveau, skyldtes det imidlertid udelukkende, at den i de første måneder af 1952 var væsentlig større end på samme tid i 1951, idet den siden da har været mindre. Navnlig tallene for oktober og november tyder, som det fremgår af nedenstående oversigt, på voksende vanskeligheder for industrieksporten.

*Industrieksporten (månedsgennemsnit).*
(Mill kr.).

| | 1951 | 1952 |
|---|---|---|
| Januar kvartal ..... | 153 | 196 |
| April „ ..... | 193 | 181 |
| Juli „ ..... | 187 | 181 |
| Oktober og november ..... | 216 | 162 |

Denne tabel kan suppleres med en oversigt, der viser eksporten i nogle vigtige grupper, der henhører under jern- og metalindustrien og transportmiddelindustrien.

*Eksporten januar–november.*
(Mill kr.).

| | 1951 | 1952 |
|---|---|---|
| Metalvarer, mere bearbejdede ..... | 63 | 87 |
| Maskiner, undtagen elektriske ..... | 308 | 381 |
| Elektriske maskiner, apparater og tilbehør ..... | 129 | 133 |
| Transportmidler ..... | 224 | 173 |

Det skal straks bemærkes, at den betydelige nedgang for transportmidler ikke skyldes mindre eksport fra skibsværfterne, der eksporterede nye motorskibe over 250 reg. tons br. for 109 mill. kr. mod 59 mill. kr. i samme tidsrum i 1951. Derimod var der en meget stærk tilbagegang i udførslen af brugte damp- og motorskibe, der kun indbragte 34 mill. kr. mod 112 mill. kr. i januar–november 1951. I alle de andre grupper var eksporten større, for maskiner endda væsentlig større, end i 1951. Disse tal tyder ikke på, at årsagen til tilbagegangen i jern- og metalindustriens produktion skal søges i svigtende efterspørgsel fra udlandet, men modbeviser på den anden side ikke, at dette er en medvirkende årsag, idet der i mange tilfælde vil være en betydelig tidsafstand mellem ordreafgivelse og eksport, således at nedgang i eksportordrer først giver sig udslag i mindsket eksport efter længere tids forløb. Iøvrigt var eksporten af metalvarer og elektriske maskiner og apparater både i oktober og november væsentligt mindre end i de samme måneder i 1951, medens den øvrige maskineksport stadig lå over 1951-niveauet.

Hvad angår *udenrigshandelens fordeling på de forskellige lande og landområder* kan først nævnes, at importen fra O.E.E.C.-landene var lidt større end i 1951, medens eksporten til disse lande var omtrent uændret. For den vestlige halvkugles vedkommende var importen ca. 10 % mindre og eksporten over en trediedel større end i 1951, således at underskudet på handelsbalancen med disse lande formindskedes stærkt. Med alle de øvrige lande under eet gik handelen meget stærkt tilbage, importen med ikke mindre end ca. 42 %, eksporten med 19 %.

*Udenrigshandelens fordeling på lande og landområder.*
(Mill. kr.).

| | Januar — November | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | Import | | Eksport | | Importoverskud | |
| | 1951 | 1952 | 1951 | 1952 | 1951 | 1952 |
| Den vestlige halvkugle .... | 892 | 797 | 378 | 488 | 514 | 309 |
| O.E.E.C.-landene ..... | 4666 | 4735 | 4198 | 4211 | 468 | 524 |
| Andre lande ..... | 907 | 526 | 670 | 559 | 237 | ÷33 |
| Vesttyskland ..... | 821 | 933 | 667 | 640 | 154 | 293 |
| Østtyskland ..... | 75 | 87 | 95 | 70 | ÷20 | 17 |
| England[1] ..... | 1705 | 1650 | 2024 | 2063 | ÷319 | ÷413 |
| Norge ..... | 242 | 234 | 202 | 229 | 40 | 5 |
| Sverige ..... | 530 | 527 | 277 | 273 | 253 | 254 |
| Finland ..... | 258 | 162 | 210 | 172 | 48 | ÷10 |
| U.S.S.R.[1] ..... | 59 | 68 | 2 | 75 | 57 | ÷7 |
| Polen ..... | 238 | 46 | 107 | 34 | 131 | 12 |
| Holland ..... | 247 | 352 | 82 | 129 | 165 | 223 |
| Belgien–Luxembourg ..... | 302 | 361 | 72 | 112 | 230 | 249 |
| Frankrig[1] ..... | 384 | 286 | 286 | 159 | 98 | 127 |
| Italien ..... | 124 | 103 | 185 | 189 | ÷61 | ÷86 |
| Schweiz ..... | 144 | 133 | 82 | 110 | 62 | 23 |
| U.S.A.[1] ..... | 656 | 526 | 145 | 247 | 511 | 279 |
| Brasilien ..... | 132 | 157 | 87 | 116 | 45 | 41 |
| Argentina ..... | 53 | 50 | 35 | 42 | 18 | 8 |

[1] Heri indbefattet varer til–fra zonerne i Tyskland, forsåvidt de er købt eller solgt for besættelsesmagternes regning.

I handelen med nogle af Danmarks vigtigste handelspartnere er der sket ret betydelige forskydninger; således har de franske importrestriktioner bevirket en meget stærk nedgang i eksporten til Frankrig, medens eksporten til England trods de engelske importrestriktioner viste fremgang i sammenligning med den tilsvarende periode i 1951. Eksporten til Tyskland har været hæmmet af dette lands toldpolitik for landbrugsprodukter. I den dansk-tyske handelsaftale af 20. december 1952 er der fastsat nye kontingenter for danske landbrugsprodukter, som muliggør en betydelig forøgelse af eksporten til Vesttyskland i 1953, men da det danske krav om sænkning af de tyske toldsatser stadig ikke er blevet opfyldt, er det uvist, i hvor høj grad kontingenterne faktisk vil kunne udnyttes. Idet der med hensyn til Danmarks udenrigshandel med de enkelte lande henvises til ovenstående tabel, skal her iøvrigt kun omtales den over-

raskende udvikling af *handelsbalancen med U.S.A.*, som har fundet sted i den sidste tid. Betragter man de 4 måneder august–november under eet, udgjorde importen fra U.S.A. 118 mill. kr. (1951:250 mill. kr.) og eksporten til U.S.A. 126 mill. kr. (1951:62 mill. kr.), således at Danmark i denne periode havde et overskud i handelen med U.S.A. på 8 mill. kr. mod i de samme 4 måneder i 1951 et underskud på 188 mill. kr. Skønt den vigtigste årsag til denne ændring er halveringen af importen fra U.S.A. (der navnlig må ses i forbindelse med ophøret af kulimporten fra U.S.A. og formindsket importbehov som følge af den store kornhøst), har dog også fordoblingen af eksporten haft en ikke ringe betydning for opnåelsen af dette resultat. Formentlig skyldes den stærke forøgelse af eksporten til U.S.A. i dette tidsrum for en stor del dollareksportpræmieringen, der netop trådte i kraft i begyndelsen af august. Ialt var der indtil udgangen af 1952 eksporteret for 175 mill. kr. under denne ordning. Som allerede nævnt har i de sidste måneder den store bygeksport haft betydning for vor dollarindtjening, og det samme gælder iøvrigt eksporten til de amerikanske tropper i Tyskland.

*Bankernes nettogæld og nettotilgodehavender i udlandet.*
(Mill. kr.).

| | | Nationalbanken | | | | | Private banker | Tils. |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | E. P. U.-valuta | U. S.-$, frie schw. frcs. og can.-$ | Tredielandsvalutaer | Andre mellemværender[3] | Ialt | | |
| Dec. 1951 | ..... | ÷266 | 271 | 106 | ÷ 87 | 24 | ÷54 | ÷30 |
| Jan. 1952 | ..... | ÷170 | 219 | 76 | ÷103 | 22 | ÷37 | ÷15 |
| Feb. | „ ..... | ÷ 69 | 179 | 90 | ÷110 | 90 | ÷76 | 14 |
| Marts | „ ..... | ÷ 72 | 190 | 104 | ÷104 | 118 | ÷49 | 69 |
| April | „ ..... | ÷106 | 193 | 120 | ÷109 | 98 | ÷58 | 40 |
| Maj | „ ..... | ÷144 | 193 | 138 | ÷103 | 84 | ÷58 | 26 |
| Juni | „ ..... | ÷200 | 182 | 144 | ÷ 91 | 35 | ÷56 | ÷21 |
| Juli | „ ..... | ÷136 | 191 | 157 | ÷104 | 108 | ÷62 | 46 |
| Aug. | „ ..... | ÷157 | 234 | 164 | ÷117 | 124 | ÷44 | 80 |
| Sept. | „ ..... | ÷100 | 278 | 157 | ÷108 | 227 | ÷41 | 186 |
| Okt. | „ ..... | ÷150 | 357 | 146 | ÷120 | 233 | ÷25 | 208 |
| Nov. | „ ..... | ÷202 | 420 | 152 | ÷110 | 260 | ÷40 | 220 |
| Dec. | „ ..... | ÷223 | 502 | 156 | ÷105 | 330 | ÷50[1] | 280[2] |

[1] De tre hovedbanker. [2] Nationalbanken og de tre hovedbanker. [3] Omfatter bl. a. gæld til den internationale valutafond og den internationale bank.

I god overensstemmelse med ændringerne i handelsbalancen over for de forskellige områder viser den forbedring af Danmarks *valutastilling*, der fandt sted i 1952, sig især i en betydelig forøgelse af nationalbankens beholdning af dollars og såkaldte tredielandsvalutaer, der omfatter tilgodehavender i lande som Finland, Argentina, Polen, Spanien og Brasilien. Da tilgodehavenderne i disse lande som regel ikke kan overføres, og det ofte er vanskeligt at anvende dem til køb af ønskede varer, betyder en forøgelse af beholdningen af tredielandsvalutaer ikke en styrkelse af valutareserven i samme forstand, som en forøgelse af beholdningen af dollars og E.P.U.-valuta gør det. Iøvrigt ses det af ovenstående tabel, at fremgangen for tredielandsvalutaerne i 1952 fandt sted i årets første halvdel, medens omvendt stigningen i beholdningen af dollars og frie schweizer-

francs faldt på sidste halvår. Ialt forøgedes beholdningen af tredielandsvalutaer i 1952 med 50 mill. kr. og af dollars og schweizerfrancs med 230 mill. kr., medens gælden til den europæiske betalingsunion i samme tidsrum formindskedes med ca. 40 mill. kr. Dette nettoresultat dækker over stærke svingninger i gælden til E.P.U. i årets løb. I de sidste måneder har gælden til E.P.U. været stigende, hvilket dog er blevet mere end opvejet af fremgangen i dollarbeholdningen.

En fortsat forøgelse af Danmarks tilgodehavender i udlandet, hvorved der kunne skabes en virkelig *valutareserve* – den nuværende valutabeholdning svarer til mindre end en måneds import – afhænger i første række af handelsbalancens udvikling i den kommende tid, og den omstændighed, at indførselsoverskudet steg fra 54 mill. kr. i juli kvartal til 176 mill. kr. for de to måneder oktober og november tilsammen, er ikke det bedste varsel. De nævnte tal giver dog et noget overdrevent billede af forværringen af handelsbalancen, forsåvidt som nedsættelsen af baconprisen fra 1. oktober bevirkede en forcering af eksporten i ugerne forud for denne dato. Også *skibsfartskonjunkturen* vil spille en betydelig rolle for udviklingen af de udenlandske tilgodehavender. Handelsflådens bruttofragt i 1952 anslås til ca. 1.200 mill. kr. mod 1.273 mill. kr. i 1951, hvilket er en meget mindre nedgang, end man kunne vente efter det voldsomme fald i fragtratetallet. Forklaringen på denne tilsyneladende uoverensstemmelse må søges i, at fragtratetallet beregnes alene på grundlag af de aktuelle noteringer af trampfartsrater og ikke er typisk for liniefarten og tankfarten. I denne sidste, der spiller en stadig stigende rolle, har raterne ganske vist også ligget lavere end i 1951, men virkningerne heraf på tankskibenes indtjening har været begrænset, idet en stor del af den danske tankflåde er beskæftiget i timechartersejlads. Tilsvarende forhold gør sig iøvrigt også gældende for en del af trampskibene. På længere sigt vil faldet i fragtraterne dog naturligvis slå igennem, og virkningerne af faldet i 1952 vil derfor formentlig gøre sig gældende ind i 1953. På den anden side synes der i de sidste måneder at være indtrådt en vis stabilisering af fragterne, og fragtratetallet for december var 4 % højere end i oktober.

*Fragtratetallet.*
(Januar–marts 1949 = 100).

| | 1949 | 1950 | 1951 | 1952 |
|---|---|---|---|---|
| Januar ..... | 102 | 103 | 153 | 226 |
| Februar ..... | 100 | 100 | 159 | 218 |
| Marts ..... | 98 | 98 | 169 | 211 |
| April ..... | 97 | 95 | 178 | 187 |
| Maj ..... | 95 | 96 | 179 | 164 |
| Juni ..... | 94 | 95 | 182 | 155 |
| Juli ..... | 93 | 97 | 186 | 136 |
| August ..... | 92 | 100 | 186 | 129 |
| September ..... | 91 | 108 | 192 | 127 |
| Oktober ..... | 91 | 121 | 206 | 121 |
| November ..... | 95 | 131 | 232 | 124 |
| December ..... | 101 | 142 | 233 | 126 |
| Året i gennemsnit ... | 96 | 107 | 188 | 160 |

Det stærke fald i fragtraterne bevirkede imidlertid, at dansk skibsfart i 1952 for første gang siden krigen måtte oplægge tonnage. Den 1. oktober var der således oplagt 29 skibe på tilsammen 72.600 tons dw, men henimod slutningen af året blev en del af disse skibe påny sat i fart. Pr. 1. november talte *den danske handelsflåde* 558 last- og passagerskibe på 100 bruttotons og derover med en samlet tonnage af 1.348.000 bruttotons, hvilket var 60.000 tons mere end ved begyndelsen af 1952 og ca. 250.000 tons mere end ved krigsudbrudet i 1939.

Pengeforholdene.

Da nationalbanken i efteråret 1951 gik med til påny at genbelåne bankernes byggelån, skete det på den betingelse, at det ikke måtte medføre en forøgelse af den samlede pengeforsyning, dette begreb forstået som summen af seddelomløb, indestående på nationalbankens foliokonto og cirkulerende skatkammerbeviser. Det instrument, staten har benyttet sig af for at realisere dette pengepolitiske mål, er en løbende emission af statsobligationer, hvis formelle grundlag er en bestemmelse i loven om boligstøtte af 30. april 1946, der bemyndiger finansministeren til at udstede statsobligationer i det omfang, i hvilket boligministeren bevilger byggelån. I henhold hertil havde staten indtil udgangen af 1952 afsat obligationer til et beløb af omkring 1 milliard kr., men trods denne pengeopsugning synes tallene i nedenstående oversigt at vise, at den samfundsmæssige likviditet i november 1952 var noget større end på samme tidspunkt i 1951. Til supplering af tabellens tal kan iøvrigt nævnes, at seddelomløbet den 31. december var steget til 1966 mill. kr., medens indestående på folio i nationalbanken var gået ned til 922 mill. kr. Ultimo 1951 var de tilsvarende tal 1817 og 968 mill. kr.

| | Nov. 1950 | Nov. 1951 | Nov. 1952 |
|---|---|---|---|
| *Nationalbanken* | | | |
| Udenlandske tilgodehavender, netto | ÷699 | ÷42 | 260 |
| Statens samlede nettogæld | 3009 | 2610 | 2171 |
| Obligationer og aktier | 137 | 134 | 440 |
| Seddelomløb | 1589 | 1709 | 1812 |
| Folio | 774 | 999 | 1021 |
| *Private banker* | | | |
| Kassebeholdning | 854 | 892 | 930 |
| Obligationer og aktier | 1207 | 1092 | 1238 |
| Udlån ialt | 4680 | 5009 | 5267 |
| Indlån ialt | 5819 | 5838 | 6311 |
| *Sparekasser* | | | |
| Obligationer, aktier og andelsbeviser (store sparekasser) | 1817 | 1596 | 1525 |
| Udlån ialt (store sparekasser) | 2773 | 2952 | 3091 |
| Indlån | 4960 | 4942 | 5066 |

Ved siden af statens udlånsvirksomhed var det navnlig den omstændighed, at nationalbanken var nettokøber af udenlandsk valuta, der i 1952 virkede i retning af at forøge likviditeten. Af tabellen fremgår, at nationalbanken tillige for-

øgede sin obligationsbeholdning med et meget betydeligt beløb, men heroverfor stod en endnu større formindskelse af statens gæld til nationalbanken. De private bankers indlån steg med næsten 500 mill. kr., der for den overvejende del anvendtes til obligationskøb og udlån, i ringe grad til en styrkelse af kassebeholdningen. Hvad endelig sparekasserne angår, kunne også de notere en forøgelse af indlånene, men i modsætning til bankerne reducerede de i 1952 som i 1951 obligationsbeholdningen til fordel for en forstærket udlånsvirksomhed. Som helhed var pengeinstitutterne dog nettokøbere af obligationer i 1952 og bidrog dermed til at hindre en yderligere kursnedgang. Indekset for *obligationskurserne* viste kun små udsving i løbet af 1952. For november er det beregnet til 88 (1935 = 100) mod 87 i november 1951. Det samme gælder forøvrigt indekset for *aktiekurserne,* der ligeledes lå 1 point højere i november 1952 end i november 1951, idet det steg fra 114 til 115. For bankaktier var der imidlertid en stigning fra 108 til 116, medens rederiaktier lå på samme niveau som i november 1951, og industriaktier faldt fra 141 til 138.

## Den økonomiske politik.

Ved fremlæggelsen af *finanslovforslaget* for 1953–54 oplyste finansminister Thorkil Kristensen, at der i finansåret 1951–52 havde været et reelt overskud på statens drifts- og anlægsbudget på ca. 320 mill. kr., og at der herudover i bunden opsparing var opkrævet omkring 200 mill. kr., således at der rundt regnet var opsuget en halv milliard med det formål at forbedre samfundets økonomiske balance og særlig valutastillingen. For at fuldstændiggøre billedet måtte man imidlertid også tage hensyn til statens lånetransaktioner, der påvirker pengemængden i samfundet og derigennem bankernes likviditet og i det hele taget stillingen på kapitalmarkedet og renteniveauet. Omsætningen på statens lånebudget havde i 1951–52 været ca. 1 mld. kr., der var blevet dækket dels ved hjælp af den nævnte halve milliard kr., dels ved salg af skatkammerbeviser og statsobligationer samt ved arveafgiften og afdrag på statens udlån. Staten havde således i det hele været pengepolitisk neutral.

For indeværende finansår, 1952–53, skønnedes det reelle overskud på statens budget at ville komme til at ligge i nærheden af 100 mill. kr., hvortil kommer ca. 120 mill. kr. i bunden opsparing. Der er således tale om en betydelig mindre opsugning af købekraft end i 1951–52, og da udgiften på lånebudgettet formentlig ville blive lidt større end i det foregående år, måtte man regne med, at staten ved salg af obligationer skulle inddrage købekraft på omkring 800 mill. kr. for at være pengepolitisk neutral.

Også for det kommende finansår regnede finansministeren med en udgift på lånebudgettet på omkring en milliard, men til forskel fra de to foregående år ville der ikke være noget overskud på statens budget til dækning af en del heraf, medmindre der gennemførtes en meget betydelig „finanspolitisk forstærkning". I denne forbindelse bebudede finansministeren en *udgiftsreform,* idet han pegede på statens udgifter til såvel de egentlige tilskud til rugbrød, mælk og fodtøj som det, han kaldte „tilskud i videre forstand": tilskudet til huslejen gennem den lave rente, der betales af boligstøttelån, statens bidrag til tjeneste-

mændenes pensioner, hvor hele reguleringstillæget, altså hele betalingen for prisstigningen, bæres af staten o. s. v. Foreløbig har rigsdagen dog mod regeringens ønske forlænget det ekstra tilskud på 6 øre pr. liter til konsummælk, der gennemførtes ved det politiske forlig i foråret 1952, og som ville være bortfaldet fra den 15. november. Forlængelsen gælder til den 1. april, således at ordningen udløber samtidig med de øvrige tilskudsordninger for mælk, rugbrød og fodtøj, til hvilken tid hele problemet altså pånyt vil komme under overvejelse.

Hvad den økonomiske politik iøvrigt angår, skete der i slutningen af 1952 en yderligere *liberalisering* af importen, således at den samlede liberaliseringsprocent nu er 75 mod 58 i begyndelsen af 1952, og samtidig *lempedes deponeringsordningen* for metervarer m. m. Lempelsen vil medføre en gradvis formindskelse af det samlede deponerede beløb med ca. 100 mill. kr. fra de ca. 350 mill. kr., der var deponeret på det pågældende tidspunkt. Endvidere forhøjedes *importen af personautomobiler* på indkøbstilladelse fra 1. januar 1953 med ca. 50 %, hvilket åbner mulighed for en stigning i importen af personvogne fra ca. 9.000 i 1952 til 13.000–14.000 i 1953. Som nævnt er også de sidste *levnedsmiddelrationeringer* bortfaldet i 1952, der således i det hele var præget af en betydelig lempelse af restriktionerne på erhvervslivet og forbrugerne.

*7.1.1953.*